

TLATA DEPURANUTA & SHIVA DENECHENTA

Three Haftarat of Punishment,
Seven Haftarat of Consolation

WEEK ONE: Introduction

What makes these haftarot different?

How does this practice emerge?

What is the psychology behind the sequence?

Today's session will cover Rabbi Yissachar Jacobson's essay on these topics.

Rabbi Yissachar Jacobson Z”L (1901 - 1972)

Author of the popular *Netiv Binah* on tefillah;

Occasionally referred to as “The Netiv Binah” as a result

Not to be confused with YY Jacobson, no matter what Google says when you search in English (even if you include Yissachar)! Search instead יששכר יעקבסון

Hazon Hamikra is his collection of essays on the haftarot

First, a few main points in English

[The OU website](#) conveniently has an English abridgement of R. Jacobson's essay on the sequence of "three and seven" haftarot, so we'll start with what they already translated as a general overview, and then look more closely at the careful work done by R. Jacobson and those he cites.

I would gladly give credit to the person at the OU who did this work for us, but there's no byline. Oh well. Thanks, whoever you are!

Sefer Hamanhig

Avraham ben Natan (**not** David - this is a typo in the sefer and on the OU site) of Lunel, 12th-13th Century CE

“From Parshat Bereshit through the 17th of Tammuz, the Haftarah is chosen to correspond to the Parashah topic by topic; but **from there on** – the choice of Haftarah is determined entirely by the **time of year** and the corresponding historical **events**.”

This of course doesn't mean we read a haftarah each of those remaining weeks that has to do with a historical event that took place that specific week. Rather, the last part refers to the first three weeks (the historical period of the Temples' downfall), and the first part refers to the rest of the weeks when we read themes of consolation as we approach the Teshuvah season.

Also, note “from there on,” because this sequence is not just three and seven - it goes until the end of the Torah-reading cycle.

There is a sequence of ten, really twelve Haftarot (the two of “Teshuvah,” Repentance, are usually not counted): Three of Punishment, Seven of Consolation, and Two of Repentance.

Let's lay them out.

Shulchan Aruch's list

Three of Punishment

“Divrei Yirmiyahu”

“The Words of Yirmiyahu,” from the beginning of Sefer Yirmiyahu through the Second Chapter, Verse 3

“Shim’u”

“Hear the Words of HaShem,” beginning with Yirmiyahu, Chapter 2, Verse 4

“Chazon”

“The Vision of Yeshayahu ben Amotz,” on the Shabbat preceding Tisha B’Av, from the First Chapter of Yeshayahu; chanted to the melody of Megilat Eichah

Shulchan Aruch's list

Seven of Consolation

Nachamu: “Be comforted, Be comforted, My People...,” Yeshayahu 40:1)

VaTomer Tziyon: “But Zion said, ‘God has left me...’ ” (Yeshayahu 49:14)

Aniyyah So’arah: “Impoverished one, one who has endured storms...” (Yeshayahu 54:11)

Anochi Anochi: “I, even I, am the One Who comforts you...” (Yeshayahu 51:12)

Rani Akara: “Sing out, you who were barren,...” (Yeshayahu 54:1)

Kumi Ori: “Arise, Shine forth ...” (Yeshayahu 60:1)

Sos Asis: “I will surely delight in God,...” (Yeshayahu 61:10)

Shulchan Aruch's list

Tartei Detiyuvta: Two of Repentance

Dirshu: “Seek God when He is near...” (Yeshayahu 55:6)

Read on “Tzom Gedaliah” during Mincha

Shuvah: “Return, O Israel,” read on “Shabbat Shuvah” between Rosh HaShanah and Yom Kippur (Hoshea 14:2)

The Ratio

The reason for the ratio of three to seven of “punishment” to “comfort” is that **it takes a long time to be comforted** when one has sustained a major loss, as we see in the Torah, in connection with Yaakov Avinu, when his children sought to comfort him with the happy news that Yosef was still alive, that at first he refused to believe them (45:26). (OU author’s example, not in R. Jacobson)

Machzor Vitry, cited in R. Jacobson:

(Original compiler Simcha ben Shmuel, late 1000’s, d. 1105; student of Rashi. Later additions by Yitzchak ben Dorbolo a few decades after that, and even later ones by the aforementioned author of Sefer Hamanhig.)

“Here too, after such destruction, it would be impossible to accept consolation delivered with such rapidity. It would be like saying to one who has been begging in the streets, ‘tomorrow you will be king!’ which could not be believed, as it says in (Shemot 6:9), ‘And they didn’t (couldn’t) listen to Moshe, from shortness of breath and from hard labor.’ ”

In other words: It takes much longer to heal than it does to get hurt. Healing from suffering goes on long after the suffering itself has eased.

The Conversation

R. David Abudarham (Seville, 1300s) brings a drasha that also functions as a mnemonic device

Week by week, God and Israel speak the opening words of these haftarot to one another, in conversation.

R. Jacobson brings Rav Zevin's summary of the Abudarham.

We'll save this for later in the video because it's smoother in the Hebrew, but here is the OU version for your notes:

“On the first Shabbat, the Holy One says through the Prophets, ‘Be comforted, Be comforted, My People.’ But the People refuse to accept the words of the Prophets. So that we hear on the second Shabbat, ‘And Zion answered, “HaShem has left me, and the L-rd has forgotten me!” ‘ On the third Shabbat, the Prophets report to HaShem ‘The impoverished, the storm-tossed one has not been comforted’ – ‘She refuses to accept comfort from us; she wants to hear it from You alone!’ ”

“Therefore, on the fourth Shabbat, the Holy One, Blessed be He, assures the People, ‘It is I, even I Who is comforting you.’ And on the fifth Shabbat, He continues to raise their spirits, ‘Sing out, you who were barren, who had not yet given birth.’ And even on the sixth, ‘Arise, give forth light, for your light has come.’

“Then and only then, on the seventh Shabbat does the People of Israel believe that her time of suffering is over, ‘I will rejoice in HaShem, my soul will delight in my G-d...’ ”

Redemption, Then Repentance?

Although the historical and psychological sequence would normally be: Warning of Punishment, then Repentance, and only then Redemption, that order could not be maintained here, because it was necessary to put the Haftarat whose content relates to Repentance at the Time of Repentance, between Rosh HaShanah and Yom Kippur.

So instead, we charge ourselves up with themes of redemption on the way to our season of repentance, where we must earn that redemption

בעל ספר „המנהיג“ רבי אברהם ב"ר דוד מלונגיל (הראב"ן).
 שתי בסוף המאה ה"ב. כותב: „שנינו בפיסקא: מפרשת בראשית עד י"ז בתמו
 מפטירין לענין הפרשיות דומה לדומה: משם ואילך — הכל לפי הזמן ולפי
 המאורע“ (הלכות תענית דין ט"ז).
 עד פרשת פינחס. ועד בכלל. היה מוטל עלינו בכל הפטרה והפטרה לחפש
 סמכין וקשרים המחברים ומאחדים את פרשת השבוע עם ההפטרה. אך החל
 בפרשת מטות עד סיום התורה, ההפטרות הן ללא קשר עם הפרשיות עצמן והן
 משמשות מטרה אחרת, ביתר דיוק שתי מטרות: תאמת — להעלות את זכר
 החורבן גם בשבתות בחקופת „בין המצרים“, כי שלושת הפרקים שמפטירים
 באותן השבתות חושפים לפנינו את הסיבות העמוקות שגרמו פעמיים לחורבן
 בית המקדש. דברי הנבואה האלה היו תוכחה לדורם ולכל הדורות, בבחינת
 המימרה (ירושלמי יומא פרק א הלכה א): „כל דור שאינו (בית המקדש)
 נבנה בימיו מעלין עליו כאילו הוא החריבו“. והמטרה השנייה היא: אחרי תקופת
 ההתחדות עם העבר הטראגי רווי האסונות — אחרי „בין המצרים“ — לעודד את
 עדה ישראל ולזרוע בשבע שבתות רצופות את גרעין הנחמה בלב כל ישראל
 שיתחזקו באמונה באוליה העתידה לבוא. הרב ש. י. זיין, בספרו „המועדים
 בהלכה“ (מהדורה ראשונה עמ' שכ) מעיר, כי מלבד הפטרות הנחמה מצאת
 התקוה לגאולה את ביטוייה גם בברכות על ההפטרה בכל השנה כולה, ואלה
 דבריו: „שתי ברכות לנחמת ציון תיקנו אף בברכת ההפטרה: רחם על ציון,
 בחתימת משמח ציון בבניה“ ושמחנו“ בחתימת „מגן דוד“.
 בתלמוד אנו מוצאים הלכה רק בנוגע לאחת ההפטרות של ג' דפורענותא
 והיא אינה כמנהגנו. וזו לשונו של מאמר רב הונא (מגילה לא:): „ראש חודש אב
 שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטרה'
 (ישעיה א יד)“. ובעלי התוספות, כדיבור המתחיל „ראש חודש אב,
 מעירים: „ואין אנו עושים כן, אלא מפטיר בירמיה (ב ד), שמעו דבריה“ ובשבת
 שלפני ט' באב, חזון ישעיה' והטעם לפי שאנו נהגים על פי הפסיקתא „הלן
 באותו מקום מוסיפים בעלי התוספות טעם הלכתי מדוע אין להפטיר בישעיה א'
 בשבת ראש חודש אב, ואלה דבריהם: „הוא שאין אנו מפטירין חזון בשבת

שחל בו ראש חודש אב משום דקיימא לן (תענית כט:): דאין אבילות חל על
 בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה.
 ההלכה הפסוקה בשולחן ערוך היא (אורח חיים סימן תכ סעיף ז):
 „מזי בחמה ואילך מפטירין ג' דפורענותא, ד' דנחמא, תרתי דחיובתא [של
 תשובה]. ג' דפורענותא: דברי ירמיה' (ירמיה א א), שמעו דבר ה' (שם
 ב ד), חזון ישעיה' (א א), שבע דנחמא: נחמה' (ישעיה מ א), ותאמר ציד
 (שם מט יד), עניה סערה' (שם נד יא), אנכי' (שם נא יב), רני עקרה'
 (שם נד א), קומי אורי' (שם ס א), שוש אשיש' (שם סא י), וביום צום
 אליה במנחה מפטירין ודרש' (שם נה ו), ובשבת שבין ראש השנה ליום
 הכפורים מפטירין לעולם שובה' (חושע יד ב).“
 ב. מחזור ויטרי"א אנו מוצאים הדרשה מיוחדת של מחזור הפטרה
 זה הטיח להסביר את הסטייה בסדר הקטעים מספר ישעיה, שהרי הקדימו „עניה'
 (נד, יא) ל„אנכי' (נא יב), ושם מביאים את כל ההפטרות האלה מסופנות
 בראשי תיבות כדי להבטיח את האמירה בסדר ללא סטייה. ואלה דברי ה„מחזור“
 (עמ' 223—224): „ואלה הם סימני הפטרות מ"ו בתמו עד סוף החומש: דס"ה
 נרצ ארץ שדש — דברי ירמיה', לשמעו דברי ה', חזון ישעיה', נחמה' ותאמר
 ציד, עניה סערה', אנכי אנכי מנחמכם', רני עקרה', קומי אורי' שובה
 ישראל, דרש', שוש אשיש'... ולכן אנו עושים סימן מן ההפטרות לפי שאין
 מסתכן אותו מכסדו. וכמו שאנו אומרים אותם בשנה זו כך אנו אומרים אותם
 בשנה האחרת. שלש הפטרות ראשונות שהן דברי תוכחות אומר אותה מ"ו בתמו
 עד ט' באב, שהן דברי תוכחה כדי להוכיח את ישראל כאשר הוכיחם הנביאים
 על ידו של יי' ביניהם ג' שבועות בכל שנה. יתאחרונות שכולן נחמה אומר אותה
 ס"ב באב עד יום הכיפורים כדרך המנחמים לנחם מעט מעט. שהאומר לנחם
 נחמה יותר מדי דומה כמי שאומר 'למחזור על הפתחים' — למחר אתה מלך
 שאינו מאמין, כמו שנאמר (שמות ו ט): ולא שמעו אל-משה מקצור רוח ומעבודת
 קשה. לסיכך נחמה' ותאמר ציון' אף על פי שהיא נחרבת אל תאמר שהיא
 נצוצה. ואחר כך „עניה', לסיכך הקדימו ל„אנכי' הוא מנחמכם' — מאחר
 שניחמה הק' בחסדיו שוב אינו קורא לה „נחמה' [עיי' נד, יא, לא נחמה']. ועד
 כאן נחמה נביאים מיכן ואילך הוא מנחמה, ואחר שקיבלה תנחומים סוסק לה
 כמה טובות וגדולות: רני עקרה', קומי אורי', שוש אשיש'“.
 אגב שימוש בדברי המדרש ידע האבודרהם (ודבריו מובאים גם
 בלבוש) להפוך את מלות ההתחלה של שבע דנחמא למין שיה בין ישראל
 הנביאים והקדוש ברוך הוא, ובין ישראל לשכינה, אנו מביאים את הדברים עי

פי הרב ש. י. זיין בספרו הנ"ל (עמ' שכ-שכ"א): "רמז יפה לסדר ההפטרות של שבוע דנחמא" נתן האבודרהם: בשבת הראשונה אומר הקדוש ברוך הוא אל הנביאים: נחמו נחמו עמי! ישראל אינם מתפייסים בנחמת הנביאים. והם אומרים בשבת השנייה: ותאמר ציון עובדי ד' וד' שכהני. הנביאים חוזרים ואומרים להקדוש ברוך הוא: עניה סוערה לא נוחמה כלומר: אינה מקבלת התנחומין שלנו. כי רצונה שהקדוש ברוך הוא בעצמו ינחמה. ואז אומר הקדוש ברוך הוא בשבת הרביעית: אנכי אנכי הוא מנחמכם/ ושוב בחמישית: רני עקרה לא ילדה/ ובשישית: קומי אורי כי בא אורך וכבוד ד' עליך ורח' תשובת ישראל בשבת השישית היא: "שש איש בד' תגל נפשי באל קי/ כלומר: עתה יש לי באמת לשמחה". בעל "שולחן הקריאה" מנסה ליישב תמיהה אחרת שעשוי אדם לתמוה בענין בחירת הקטעים וסידורם. בג' דפורענותא" יש להתפלא מדוע הקדימו את ההפטרות הלקוחות מספר ירמיהו לאלה מספר ישעיהו. הרי בכמה וכמה דורות קדם ישעיהו לירמיהו! ואלה דבריו במדור "ילקוט דוד" (עמ' 244): "...והנביא מביא ומזכיר על מה אברהם הארץ ומפטירין באלו הפטרות מפני שעיקר הנביאים שנבאו על החורבן הם ישעיה וירמיה. מפטירין בנבואתם וקורין לעולם דברים" קודם תשעה באב מפני שמתחלת בתיבותיהן של משה וכן, חזון ישעיה/ גם כן תוכניהן על החורבן. ועוד דשניהם בלשון אחד הוכיחו לישראל: משה אמר (דברים א, יב) "איכה אשא לבדי/ וישעיה אמר (א, כא) "איכה היתה לזונה/ ומטעם זה מקדימין נבואת ירמיה לישעיה אף על גב דישעיה קדמו רק כדי לסמן נבואת ישעיה ותוכחתו לפרשת דברים שיש בה תוכחת משה ושייכו יותר להדדי [זה לזה]".

אף על פי שנראה כאילו אין הבדלים בענין בחירת הקטעים לנ"י דפורענותא, אנו מוצאים ברמב"ם מסורת אחרת ואלה דבריו בהלכות תפילה (פרק יג הלכה יט): "נהגו העם להיות מפטירין קודם תשעה באב בשלוש שבתות בדברי תוכחות. שבת ראשונה מפטירין בדברי ירמיהו (א, א) שניה חזון ישעיה (ישעיה א, א) שלישית איכה היתה לזונה (שם א, כא). וכן עתה שאחר תשעה באב מפטירין, נחמו נחמו עמי/ ומנהג פשוט בעירנו להיות מפטירין בנחמות ישעיהו מאחר תשעה באב עד ראש השנה".

ע. צ. מלמד במאמרו "לגלגוליהן של הפטרות אחדות" ("תריב"ץ" שנה כה, חשיר תשס"ז) מנסה להבהיר את הענין ומעיר ש"יהודי תימן ופרס שמרו חמנה הקדום".

נוכל להבין את לשונו הוזהירה והמסתייגת של הרמב"ם בהלכה שהבאנו

לעיל על ג' דפורענותא אם אנו משווים הלכה זאת עם רשימת ההפטרות הנמצאות בסוף ספר אהבה. נביא תחילה את דברי הרמב"ם בענין ההפטרות האחרונות של ספר במדבר: "ראשי המטות" — [מפטירין] ויתן משה למטה בני-ראובן/ צד ויחלקו את הארץ/ ביהושע (יג, טו — יד, ה) ואלה מסעי/ — אלה הנחלות/ עד, ויתנו בני ישראל ללוי'ם ביהושע (יט, נא-כא, ג) ואלה הדברים/ — אשר דבר ה' אל ישראל/ עד, והייתם לי לעם/ בירמיה (ל, ד-כב). המעיין באותה רשימה בהצעות לכל הפרשיות של ספר דברים ימצא שינויים רבים. וההפטרות נבחרו בהתאם לתוכן הפרשה מהספרים ירמיה, שמואל, יהושע ויחזקאל. רק בסוף הרשימה מעיר הרמב"ם: "וכן נהגו רוב העם להיות מפטירין בנחמות ישעיהו מאחר תשעה באב עד ראש השנה".

ע. צ. מלמד בספרו "פרקי מנהג והלכה" (עמ' 114) מעיר הערה שעל פיה מתיישבת הסתירה בין הרשימה שמביא הרמב"ם בסוף ספר אהבה/ בין ההלכה שהוא קובע בהלכות תפילה יג, יט. הוא כותב: "כמה מן ההפטרות ארץ-הישראליות נכנסו לסדר ההפטרות שלנו ודחו מפניהן את ההפטרות הבבליות למשל הפטרות. תלת דפורענותא/ הן מנהג ארץ-ישראל, שנכנסו למנהג בכל וגרשו את הפטרות השבוע — עיין מה שכתבתי על זה במאמרי, לגלגוליהן של הפטרות אחדות".

על החשיבות המיוחדת, מבחינת ההלכה, של מחזור ההפטרות "ג' דפורענותא וד' דנחמא" אנו עומדים תוך מה שמביא הרב ש. י. זיין בספרו "המועדים בהלכה" (עמ' שכ"א): "וחשיבות מיוחדת להפטרות אלו: לכל הפטרות מועדים ופרשיות וראש חודש, אף על פי שהן מדברי רבותינו ז"ל שיש לקרות הפטרה בכל שבת ושבת. אבל מכל מקום לא קבעו רז"ל איזה הפטרה שיהיו קורין לשבת יז ואיזה לשבת זה וכו' ולאפוקי [כלומר להוציא] לאותן שבתות שמן יז בתמו ואילך קבעו רבותינו ז"ל איזו הפטרה שיהיו קורין בכל שבת ושבת זו אחר זו, ולכן הפטרות אלו עדיפי מכל שאר הפטרות שבשבתות השנה/ ובמקרה ששכחו לקרות באחת השבתות הללו ההפטרה הקבועה לה יקרא בשבת הבאה שתי ההפטרות (ש"ת, צמח לצדיק) הישן סימן קכ"ז). מחלוקת בין הפוסקים יש כשראש חודש אלול חל להיות בשבת: איזו הפטרה קורין, של ראש חודש (השמים כסאי) או של ד' דנחמא (עניה סוערה)? המרדכי (מגילה פרק ד'): "דאי מיקלע ראש חודש אלול בשבת אין מפטירין השמים כסאי כי אין מדלגין ז' דנחמות, ובשפירא' נהני לדלג ז' דנחמות מפני השמים כסאי ומפני ויאמר לו יהונתן שהן כתובות בתלמוד המהבחר בשולחן ערוך (סימן תכ"ח) פסק שמפטירין עניה סוערה/ והרמ"א כתב: שנהוגים במדינות אלה להפטיר, השמים כסאי/ הט"ז הטעמים: כי יש בהם (בהשמים

כסאי) תרתי דהיינו ראש חודש ונחמות ירושלים גם כן כמו בעניה סוערה. אלא שנוהגין במקרה זה להפטיר בפרשת תצא רני עקרה יחד עם עניה סוערה (לבוש ומגן אברהם). כשראש חודש אלול חל להיות באחד בשבת אין דוחין עניה סוערת משום מחר חודש".

לסיום בירורנו נעמוד עוד על היחס המספרי ועל הסדר של המחזור: ג' דפורענותא ז' דנחמתא וב' דתשובה". רק שלוש הפטרות מיועדות לתוכחה ולבשורת העונש והאסון, אולם שבע הפטרות משמיעות דברי נחמה ויעוד לגאולה. ובכך היו אותם החכמים שהתקינו בארץ ישראל את עשר ההפטרות הללו נאמנים לכלל שנאמר עליו ית': "מדה טובה יתירה על מדת פורענות" (רש"י שמות כ, ו על פי תוספתא סוטה פרק ד).

הסדר ההיסטורי וגם הפסיכולוגי הוא אמנם: תוכחה — תשובה — נחמה. שכן התוכחה מעוררת לתשובה והתשובה היא המביאה לגאולה. אך בסידור ההפטרות הכרח היה ללכת בדרך אחרת ולאחר את הפטרות התשובה כדי לקובען באותה תקופה בשנה המיועדת במיוחד לתשובה — "בין כסה לעשור". *